

The Rights of the Bank Opening the Letter of Credit Against the Applicant and the Beneficiary

Faramarz Keshavarz Rezaei ¹, Homayoon Mafi ^{2*}, Ebrahim Delshad Ma'ref ³

1. Ph.D student of Private Law, Department of Private Law, Qom Branch, Islamic Azad University, Qom, Iran.
2. Professor of the Department of Private Law, Tehran University of Judicial Sciences and Administrative Services, Tehran, Iran.
3. Assistant professor of private law department, Qom branch, Islamic Azad University, Qom, Iran.

ARTICLE INFORMATION

Article Type: Original Research

Pages: 87-106

Article history:

Received: 12 Sep 2022

Edition: 3 Dec 2022

Accepted: 21 Feb 2023

Published online: 1 Jul 2023

Keywords:

Fees, refunds, endorsements, conflicting documents, fraud.

Corresponding Author:

Homayoon Mafi

Address:

Iran, Tehran, Tehran University of Judicial Sciences and Administrative Services, Department of Private Law.

Orchid Code:

0000-0003-3056-7182

Tel:

09120506052

Email:

hmynmafi@yahoo.com

ABSTRACT

Background and Aim: The purpose of the present research is to examine the way of creating a lien on credit documents and goods and to explore the laws confirming the right to repay the claims of the credit opening bank against the applicant. Also, examining the bases and conditions of creating the right to reject shipping documents contrary to credit and refusing to pay the letter of credit and taking appropriate legal action to enforce the rights of the bank opening the credit in case of encountering a fraudulent beneficiary is within the scope of this research.

Materials and Methods: This research is of theoretical type and the research method is descriptive-analytical and the method of data collection is library and has been done by referring to documents, books and articles.

Findings: The findings of the present research show that The right to refund the letter of credit and the right to deposit on the shipping documents and credit goods in order to guarantee the repayment of the bank's claims are among the most important rights of the bank opening the credit against the applicant. On the other hand, the definitive and irrevocable commitment of the bank to the beneficiary to pay the credit amount is subject to the submission of the terms and conditions of the documents in accordance with the terms of the letter of credit.

Ethical Considerations: In order to organize this research, while observing the authenticity of the texts, honesty and fidelity have been observed.

Conclusion: The research results show if the beneficiary sends shipping documents contrary to the terms of the letter of credit, the issuing bank has the right to reject the shipping documents and refuse to pay the letter of credit against the beneficiary.

Cite this article as:

Keshavarz Rezaei F, Mafi H, Delshad Ma'ref E. The Rights of the Bank Opening the Letter of Credit Against the Applicant and the Beneficiary. *Economic Jurisprudence Studies*. 2023.

فصلنامه مطالعات فقه اقتصادی، دوره پنجم، شماره دوم، تابستان ۱۴۰۲

حقوق بانک گشاینده اعتبار اسنادی در برابر متقاضی و ذینفع

فرامرز کشاورز رضائی^۱، همایون مافی^۲، ابراهیم دلشاد معارف^۳

۱. دانشجوی دکتری حقوق خصوصی، گروه حقوق خصوصی، واحد قم، دانشگاه آزاد اسلامی، قم، ایران.

۲. استاد گروه حقوق خصوصی، دانشگاه علوم قضائی و خدمات اداری تهران، تهران، ایران.

۳. استادیار گروه حقوق خصوصی، واحد قم، دانشگاه آزاد اسلامی، قم، ایران.

چکیده

زمینه و هدف: هدف از پژوهش حاضر بررسی نحوه ایجاد حق وثیقه بر اسناد و کالای اعتبار و کاوش قوانین موید حق بازپرداخت مطالبات بانک گشاینده اعتبار در برابر متقاضی است. همچنین بررسی مبانی و شرایط ایجاد حق رد اسناد حمل مغایر با اعتبار و امتناع از پرداخت وجه اعتبارنامه و اقدام قانونی مناسب برای استیفای حقوق بانک گشاینده اعتبار در صورت مواجه شدن با ذینفع متقلب در چهارچوب پژوهش حاضر می باشد.

مواد و روش‌ها: این تحقیق از نوع نظری بوده روش تحقیق به صورت توصیفی تحلیلی می باشد و روش جمع آوری اطلاعات بصورت کتابخانه‌ای است و با مراجعه به اسناد، کتب و مقالات صورت گرفته است.

یافته‌ها: یافته های پژوهش حاضر نشان می دهد، حق بازپرداخت وجه اعتبارنامه و حق وثیقه بر اسناد حمل و کالای اعتبار به منظور تضمین بازپرداخت مطالبات بانک از جمله مهمترین حقوق بانک گشاینده اعتبار در برابر متقاضی است. از سوی دیگر تعهد قطعی برگشت ناپذیر بانک در برابر ذینفع مبنی بر پرداخت وجه اعتبار، مشروط به ارائه شروط و تعلیقات اسناد مطابق با شرایط اعتبارنامه است.

ملاحظات اخلاقی: در تمام مراحل نگارش پژوهش حاضر، ضمن رعایت اصالت متون، صداقت و امانت داری رعایت شده است.

نتیجه گیری: نتایج پژوهش نشان می دهد در صورت اقدام ذینفع مبنی بر ارسال اسناد حمل مغایر با شرایط اعتبارنامه، بانک گشاینده اعتبار حق رد اسناد حمل و امتناع از پرداخت وجه اعتبارنامه را در برابر ذینفع دارد.

اطلاعات مقاله

نوع مقاله: پژوهشی

صفحات: ۸۷-۱۰۶

سابقه مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۶/۲۱

تاریخ اصلاح: ۱۴۰۱/۰۹/۱۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۱۲/۰۲

تاریخ انتشار: ۱۴۰۲/۰۴/۱۰

واژگان کلیدی:

کارمزد، بازپرداخت، توثیق، اسناد مغایر، تقلب

نویسنده مسئول:

همایون مافی

آدرس پستی:

ایران، تهران، دانشگاه علوم قضائی و خدمات اداری تهران، گروه حقوق خصوصی.

تلفن:

۰۹۱۲۰۵۰۶۰۵۲

کد ارکید:

0000-0003-3056-7182

پست الکترونیک:

mynmafi@yahoo.com

۱. مقدمه

اعتبارات اسنادی یکی از رایج‌ترین روش‌های پرداخت قراردادهای بین‌المللی است؛ زیرا بیش‌ترین تضمین را برای طرفین معامله فراهم کرده و ریسک فراوان معاملات بین‌المللی (به واسطه وجود وصف تجریدی اعتبارات اسنادی در این روش) به نحو چشمگیری کاهش می‌یابد. به موجب این وصف، گشاینندگان اعتبارات اسنادی باید تعهد خود مبنی بر پرداخت وجه اعتبار اسنادی را انجام دهند و ایرادهای مربوط به قرارداد حقوقی پایه (یعنی قراردادی که اعتبار اسنادی برای ایفای آن شکل گرفته است) در مقابل ذینفع این سند قابل استناد نیست. وصول مطالبات ناشی از گشایش اعتبار اسنادی شامل کارمزد و بازپرداخت وجه اعتبارنامه از جمله حقوقی است که بانک گشاینده اعتبار اسنادی در برابر متقاضی گشایش اعتبار دارد. ماده ۲۳ قانون عملیات بانکی بدون ربا، بند ۶ از بخش اول مجموعه مقررات ارزی موضوع بخشنامه شماره ۶۰/۱۰۳۸ مورخ ۱۳۹۰/۱۲/۱۴ اداره سیاستها و مقررات ارزی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران کاملاً موید استحقاق بانک گشاینده به دریافت کارمزد بابت خدمات ناشی از گشایش اعتبار اسنادی می‌باشد. اداره نظارت بر بانکهای بانک مرکزی ج.ا.ا در بخشنامه دیگری به شماره نب/۶۴۰۹ مورخ ۱۳۸۶/۷/۱۴ جدول کارمزد خدمات بانکی ارزی را به شبکه بانکی ابلاغ نموده است. در این بخشنامه تصریح گردیده که نرخ‌های مندرج در جدول پیوست بخشنامه، حداکثر نرخ‌های قابل وصول برای خدمات بانکی ارزی بوده و به منظور رقابت بین بانکها دریافت نرخ کمتر، از

مشتریان مجاز است. بنابراین بانکها برای تثبیت حق دریافت کارمزد از متقاضی در اجرای مواد ۱۵ و ۲۳ قانون عملیات بانکی بدون ربا و مواد ۱۰ و ۲۱۹ از قانون مدنی ناگزیر از پیش‌بینی آن حداکثر تا سقف نرخ‌های اعلامی بانک مرکزی در قرارداد گشایش اعتبار اسنادی می‌باشند. از طرفی بازپرداخت به موقع وجه اعتبارنامه و ایجاد تضمین برای این بازپرداخت نیز برای بانک از اهمیت فراوانی برخوردار می‌باشد. سوالی که در اینجا مطرح می‌شود این است که بانک گشاینده اعتبار اسنادی به عنوان یک تضمین چگونه حق وثیقه بر اسناد و کالای اعتبار و همچنین حق بازپرداخت وجه اعتبارنامه را در برابر متقاضی تحصیل می‌نماید؟ فرضیه‌ای که در پاسخ به این پرسش مورد ارزیابی قرار می‌گیرد این است که در صورت اقدام ذینفع مبنی بر ارسال اسناد حمل مغایر با شرایط اعتبارنامه، بانک گشاینده اعتبار حق رد اسناد حمل و امتناع از پرداخت وجه اعتبارنامه را در برابر ذینفع دارد. از سوی دیگر تعهد قطعی برگشت ناپذیر بانک گشاینده اعتبار اسنادی مبنی بر پرداخت وجه اعتبارنامه در حق ذینفع، در قبال ارائه اسناد مطابق با شرایط اعتبارنامه محقق می‌گردد. چنانچه ذینفع به این عمل خود در برابر بانک اقدام نکند بانک از حقوقی در برابر ذینفع برخوردار می‌گردد. در چنین وضعیتی بانک باید اقداماتی در برابر ذینفع بعمل آورد تا خود را از پرداخت اشتباه وجه اعتبارنامه و دعاوی ناشی از آن حفظ نماید. در ارتباط با پیشینه پژوهش حاضر می‌توانیم به مقاله ملازاده و همکاران تحت عنوان «تأثیر ورشکستگی متقاضی اعتبار اسنادی بر حقوق

نامه را پس از بررسی اسناد و تحقق شرایط اعتبار به ذینفع پرداخت نماید.

یکی از چالش‌های بانکها در فرآیند گشایش اعتبارات اسنادی، از یک طرف وجود برخی مشتریان بد حساب عهد شکن است که در جستجوی راهی برای فرار از پرداخت بدهی خود هستند. از طرف دیگر، ذینفع که با ارسال اسناد یا کالای مغایر با شرایط اعتبارنامه قصد تحصیل نامشروع وجه اعتبارنامه را دارد، متقلب است. چگونگی مقابله با این قبیل اشخاص دغل کار برای حفظ حقوق بانک گشاینده اعتبار اسنادی مستلزم تحلیل حقوق بانک گشاینده اعتبار در برابر ذینفع و متقاضی است که در پژوهش‌های موجود مورد توجه قرار نگرفته است و نوآوری پژوهش حاضر نیز در همین مسئله نهفته است. بنابراین در قسمت اول حقوق بانک گشاینده اعتبار اسنادی در برابر متقاضی شامل حق وثیقه بر اسناد و کالای اعتبار اسنادی، حق بازپرداخت مطالبات بانک، و در قسمت دوم حقوق بانک گشاینده اعتبار در برابر ذینفع مثل حق رد اسناد مغایر با شرایط اعتبار و امتناع از پرداخت وجه اعتبارنامه و در خاتمه حق طرح دعوی به طرفیت ذینفع متقلب قبل از پرداخت وجه اعتبارنامه مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

ذینفع» اشاره کنیم. از نظر نویسندگان، اصل استقلال، سنگ زیرین حقوق اعتبارات اسنادی را تشکیل می‌دهد. مطابق این اصل، تعهد گشاینده اعتبار اسنادی مبنی بر پرداخت وجه برات صادره از سوی ذینفع یا مطالبه‌ای که از سوی ذینفع صورت می‌گیرد، کاملاً جدا و متمایز از سایر معاملات مرتبط - معامله پایه بین متقاضی اعتبار و ذی‌نفع، و قرارداد تقاضای اعتبار فی مابین متقاضی اعتبار و گشاینده اعتبار - است. طرف‌های معامله اعتبار اسنادی به معنای عام، به ویژه متقاضی اعتبار ممکن است ورشکسته اعلام شوند. همچنین مقاله مافی و شادمان تحت عنوان «روابط اشخاص دخیل در اعتبارات اسنادی» نیز جالب توجه است. از نظر نویسندگان، در اعتبار اسنادی که یکی از ترتیبات و توافقات در تجارت بین الملل محسوب می‌شود حداقل سه شخص متقاضی، ذینفع و بانک گشاینده اعتبار در آن دخیل می‌باشند و نیز حداقل متشکل از سه رابطه قراردادی است. رابطه نخست بین خریدار یا فروشنده است که قرارداد پایه نامیده می‌شود. حقوق و تعهدات طرفین براساس همین قرارداد تعریف می‌شود. رابطه دوم بین متقاضی اعتبار (خریدار) و بانک گشاینده اعتبار می‌باشد. در روابط بین متقاضی و بانک گشاینده اعتبار، بانک در مقابل متقاضی به گشایش اعتبار مکلف می‌گردد. متقاضی نیز از یک سو تکلیف به پرداخت مطالبات برخاسته از اعتبارنامه که بانک قبول و پرداخت کرده و از سوی دیگر تکلیف به پرداخت کارمزد بانک دارد. توافق سوم بین بانک گشاینده اعتبار و بانک کارگزار صورت می‌گیرد که به موجب آن بانک اخیر تعهد می‌کند که وجه اعتبار

۲. ملاحظات اخلاقی

در تمام مراحل نگارش پژوهش حاضر، ضمن رعایت اصالت متون، صداقت و امانت‌داری رعایت شده است.

۳. مواد و روش‌ها

این تحقیق از نوع نظری بوده روش تحقیق به صورت توصیفی تحلیلی می‌باشد و روش جمع‌آوری اطلاعات بصورت کتابخانه‌ای است و با مراجعه به اسناد، کتب و مقالات صورت گرفته است.

۴. یافته‌ها

یافته‌های پژوهش حاضر نشان می‌دهد، حق بازپرداخت وجه اعتبارنامه و حق وثیقه بر اسناد حمل و کالای اعتبار به منظور تضمین بازپرداخت مطالبات بانک از جمله مهمترین حقوق بانک گشاینده اعتبار در برابر متقاضی است. از سوی دیگر تعهد قطعی برگشت ناپذیر بانک در برابر ذینفع مبنی بر پرداخت وجه اعتبار، مشروط به ارائه شروط و تعلیقات اسناد مطابق با شرایط اعتبارنامه است. در نتیجه، در صورت اقدام ذینفع مبنی بر ارسال اسناد حمل مغایر با شرایط اعتبارنامه، بانک گشاینده اعتبار حق رد اسناد حمل و امتناع از پرداخت وجه اعتبارنامه را در برابر ذینفع دارد.

۵. بحث

۵-۱. حقوق بانک گشاینده اعتبار اسنادی در برابر متقاضی

با توجه به اهمیت برگشت به موقع منابع مالی برای بانکها می‌توان گفت که یکی از مهمترین حقوق مالی بانک گشاینده اعتبار اسنادی در برابر متقاضی، حق وثیقه بر اسناد و کالای اعتبار به منظور تضمین بازپرداخت مطالبات و همچنین حق بازپرداخت وجه اعتبارنامه است.

۵-۱-۱. حق وثیقه بر اسناد و کالای موضوع اعتبار اسنادی

نگرانی اصلی بانک گشاینده اعتبار اسنادی، باز پرداخت وجه اعتبارنامه توسط متقاضی است. به همین دلیل بانک قبل از گشایش اعتبار اسنادی نسبت به اعتبار سنجی و احراز خوش حسابی و شناسایی اموال مشتری و اخذ وثایق از قبیل سفته و اموال غیرمنقول اقدام تا در صورت لزوم برای وصول مطالبات خود از محل وثایق اقدامات قانونی بعمل آورد. از طرفی فرآیند وصول مطالبات به استناد سفته یا قرارداد گشایش اعتبار اسنادی از طریق محاکم دادگستری مستلزم پرداخت هزینه دادرسی است که در اعتبارات اسنادی معمولاً به دلیل مبالغ بالای مطالبات هزینه دادرسی نیز مبلغی قابل توجه خواهد شد. ضمن اینکه فرآیند رسیدگی قضائی در پرونده‌های حقوقی طولانی مدت بوده و روند وصول مطالبات بانک را با کندی روبرو می‌نماید. در خصوص وصول مطالبات از طریق اعمال ماده ۳۴ قانون ثبت از محل مزایده وثایق غیرمنقول نیز از لحاظ سرعت در وصول مطالبات وضعیت بهتری نسبت به مراجعه به محاکم حقوقی وجود ندارد. سوالی که در اینجا مطرح می‌شود این است که آیا راه

بهتری برای تسریع در وصول مطالبات بانک گشاینده اعتبار اسنادی به غیر از مراجعه به محاکم و اجرای ثبت وجود دارد یا خیر؟ در صورت مثبت بودن پاسخ آیا این راه حل به قدری اطمینان بخش هست که بانک را از گرفتن سایر وثایق از متقاضی بی نیاز کند؟

هدف متقاضی برای گشایش اعتبار اسنادی در واقع پرداخت ثمن معامله خود با فروشنده یا همان ذینفع اعتبار می‌باشد. بنابراین، کالای موضوع اعتبار اسنادی که بهای آن توسط بانک گشاینده اعتبار پرداخت می‌گردد این قابلیت را خواهد داشت تا در صورت بدعهدی متقاضی مطالبات بانک از محل فروش آن تامین گردد (عبدالقادر و فیراس، ۲۰۲۱، ۶۵۶). لکن، باید تدبیری اندیشید تا این کالا تحت تسلط برای تضمین وصول مطالبات بانک گشاینده اعتبار اسنادی قرار گرفته تا در صورت لزوم فروخته شود. (لنگریچ، ۱۳۹۴، ۸۴) فرآیند گشایش اعتبار بگونه‌ای است که ذینفع برای دریافت وجه اعتبارنامه ناگزیر از تهیه و ارائه اسناد حمل کالای اعتبار از قبیل صورتحساب تجاری، گواهی مبداء و بارنامه به بانک گشاینده می‌باشد. بنابراین می‌توان در اجرای بند ۱ ماده ۱ قانون امور گمرکی مصوب سال ۱۳۹۰ و همچنین تبصره بند ۱۹ بخش اول مجموعه مقررات ارزی موضوع بخشنامه ۶۰/۱۰۳۸-۱۳۹۰/۱۲/۱۴ بانک مرکزی ج.ا.ا. متصدی حمل با هماهنگی قبلی متقاضی و ذینفع در قسمت گیرنده کالا یا مرسل‌الیه بارنامه عبارت «به حواله کرد» را قبل از نام بانک گشاینده درج نموده تا کالای اعتبار در مالکیت بانک قرار گیرد. در چنین صورتی گمرک ایران به دلیل اینکه مرسل‌الیه را مالک کالای بارنامه تلقی می‌نماید، بدون ظهرنویسی اسناد حمل از طرف بانک

بنام متقاضی از ترخیص کالاها خودداری خواهد نمود. رویه قضائی ایران نیز این روش وثیق کالای اعتبار اسنادی را مورد تایید قرار داده است. به طور مثال کالای یک فقره اعتبار اسنادی که به درخواست یک شرکت تجاری توسط بانک گشایش گردیده بود، از طریق اجرای احکام دادگستری به درخواست یک شخص طلبکار از متقاضی گشایش اعتبار در اجرای قرار تامین خواسته توقیف گردید. از سوی دیگر بانک گشاینده برای وصول مطالبات خود از محل فروش این کالا نسبت به ثبت دادخواست اعتراض ثالث اجرائی ناشی از قرار تامین خواسته اقدام نمود. شعبه اول دادگاه عمومی حقوقی شهرستان صدوق در پرونده شماره ۹۱۰۹۹۸۳۵۳۴۱۰۰۲۳۲ با این استدلال که حسب استعلام بعمل آمده از اداره کل گمرک یزد مالک کالای اعتبار، بانک گشاینده اعتبار اسنادی اعلام گردیده است با استناد به ماده ۱۴۷ قانون اجرای احکام مدنی طی دادنامه شماره ۹۱۰۹۹۷۳۵۳۴۱۰۰۸۰۶ مورخ ۱۳۹۱/۱۱/۲ حکم به رفع توقیف کالای اعتبار اسنادی و تحویل آنها به بانک گشاینده اعتبار صادر نمود. سوال دیگری که مطرح می‌گردد این است که آیا ایجاد چنین حقی منوط به پرداخت وجه اعتبارنامه است یا قبل از آن نیز امکانپذیر می‌باشد؟ قسمت اخیر بند ۴-۳ از بخش اول مجموعه مقررات ارزی، بخشنامه ۶۰/۱۰۱۲-۱۳۹۱/۵/۷ بیان می‌دارد:

«تسویه حساب نهایی با وارد کننده در روز ظهرنویسی به نرخ روز معامله اسناد یا سررسید پرداخت (اعتبارات اسنادی مدت دار، ریفاینانس و ...) برای بقیه مبلغ اعتبار اسنادی انجام خواهد شد.»

این مقرر حکایت از این دارد که در اعتبار اسنادی دیداری قبل از پرداخت وجه اعتبار توسط بانک گشاینده اعتبار اسنادی به حساب ذینفع اعتبار، متقاضی مکلف به تسویه حساب با بانک بوده تا متعاقباً اسناد حملی که قبل از پرداخت وجه اعتبارنامه توسط ذینفع بنام بانک گشاینده ارسال گردیده است بوسیله بانک گشاینده اعتبار بنام متقاضی برای ترخیص کالاها از گمرک ظهرنویسی گردد. به عبارت دیگر، ایجاد حق وثیقه بر اسناد و کالای اعتبار نزد بانک قبل از پرداخت وجه اعتبار صورت می‌پذیرد. در اعتبار اسنادی مدت‌دار نیز وضع به همین منوال است. چرا که به موجب بند ۲ - ۱۵ از بخش اول مجموعه مقررات ارزی در اعتبار اسنادی مدت‌دار نیز ظهرنویسی اسناد حمل در مرحله اخذ میان دریافت از متقاضی و قبل از سررسید اعتبار بنام متقاضی انجام می‌گردد. اما ماهیت این توثیق رهن است یا معامله با حق استرداد؟ در پاسخ باید گفت مالکیت رهنه در عقد رهن کما فی السابق متعلق به راهن است. در حالیکه مالکیت کالای مندرج در بارنامه بنام بانک وثیقه گیرنده می‌باشد. بنابراین، فرآیند حاضر با عقد رهن انطباق ندارد. از طرفی به نظر می‌رسد که معامله با حق استرداد نیز نمی‌تواند باشد. (نیک فرجام، ۱۳۹۱، ۲۱۸) به دلیل اینکه مالکیت کالای اعتبار اسنادی پس از تسویه حساب مطالبات بانک، بنام انتقال دهنده یا همان ذینفع اعتبار منتقل نمی‌شود بلکه بنام متقاضی منتقل می‌گردد. لذا به نظر می‌رسد ماهیت این عملکرد چهارجانبه بانک، متقاضی، ذینفع و متصدی حمل که نهایتاً به توثیق قراردادی دو جانبه بانک و متقاضی منتهی می‌گردد به دلیل ابعاد و ویژگیهای خاص آن بر اساس اصل آزادی قراردادها موضوع ماده ۱۰

قانون مدنی قابل انطباق باشد (عالی پناه و مصباح، ۱۳۹۱: ۴۱). به همین دلیل بانکهای ایرانی وجود چنین حقی را برای ایجاد گروگان تملیکی نسبت به اسناد و کالای اعتبار در قرارداد گشایش اعتبار اسنادی حتی تا قبل از پرداخت وجه اعتبارنامه درج می‌نمایند تا از بروز بهانه جویی‌های بدهکاران عهد شکن از قبیل ایراد عدم وجود بدهی متقاضی برای صحت عقد رهن یا عدم قبض رهنه (دلشاد معارف، ۱۳۹۳، ۱۱) توسط بانک، با هدف طرح دعوی ابطال این شرط از قرارداد گشایش اعتبار اسنادی به منظور فرار از پرداخت مطالبات بانک از محل فروش کالای اعتبارنامه جلوگیری نمایند. با این وجود، چنین وثیقه‌ای بانک را از گرفتن سایر وثایق بی‌نیاز نمی‌سازد. به دلیل اینکه در صورت وقوع تقلب از طرف ذینفع و ارسال اسناد حمل مزورانه، صوری و کالای بی ارزش، بانک قادر به تسویه مطالبات خود از محل فروش این کالای بی ارزش نخواهد بود. چرا که بانک گشاینده اعتبار اسنادی تا قبل از بررسی کمیت و کیفیت کالای اعتبار توسط گمرک مقصد قادر به تشخیص صوری بودن اسناد حمل و بی ارزش بودن کالای اعتبار نخواهد بود.

۵-۱-۲. حق بازپرداخت مطالبات بانک گشاینده اعتبار اسنادی

در این جا لازم است به مقررات حاکم بر اعتبارات اسنادی مراجعه کنیم. در سال ۱۹۸۳ مقررات متحدالشکل اعتبارات اسنادی موسوم به نشریه شماره ۴۰۰ در ۵۵ ماده توسط کمیسیون بانکداری در پاریس به وجود آمد که به مدت ۱۰ سال راهگشای تجار جهانی گردید. در سال ۱۹۹۳ مقررات یاد شده مورد تجدید نظر کلی قرار گرفته و به ۴۹ ماده تقلیل یافت و موسوم به نشریه

شماره ۵۰۰ منتشر گشت و در اختیار تجار جهانی قرار گرفت. در سال ۲۰۰۰ مقررات فوق الذکر مورد تجدید نظر نهایی قرار گرفته و به ۳۹ ماده تقلیل یافت و موسوم به نشریه شماره ۶۰۰ منتشر شد که هم اکنون مورد استفاده تجار بین المللی است.

بند ب ماده ۷ مقررات یو سی پی ۶۰۰ بانک گشاینده را از تاریخ گشایش اعتبار در قبال ارائه اسناد مطابق با شرایط اعتبارنامه بصورت غیر قابل برگشت در برابر ذینفع اعتبارمتعهد تلقی نموده است. اما، در مقابل این تعهد، به حق بازپرداخت بانک گشاینده در مقررات یو سی پی ۶۰۰ هیچگونه اشاره‌ای نشده است. با وجود این سکوت از دیدگاه یکی از نویسندگان اصل انطباق دقیق اسناد که در ماده ۱۴ مقررات یو سی پی ۶۰۰ مورد شناسایی واقع گردیده است از توانایی فوری بدست آوردن حق بازپرداخت گشاینده اعتبار حمایت می‌نماید. یعنی چنانچه وجه اعتبار توسط گشاینده پرداخت شده باشد و اسناد حمل ارائه شده مطابق با شرایط اعتبار نیز کافی برای تملک اطمینان آور کالای اعتبار برای متقاضی باشد، نوسانات قیمت کالا در بازار هیچ عذر و بهانه‌ای برای امتناع از بازپرداخت به متقاضی نخواهد داد (لیری و ایپولیتی، ۱۹۸۷، ۶۰۹). قانون متحدالشکل تجارت آمریکا مصوب سال ۱۹۹۵ میلادی طی شق ۱ از بند (i) شماره ۱۰۸ از ماده ۵ حق بازپرداخت گشاینده اعتبار اسنادی را صراحتاً مورد شناسایی قرار داده است. این ماده بیان می‌دارد: «(i) گشاینده‌ای که مطابق جواز یا الزام این ماده، ارائه را پذیرفته است: (۱) به محض پرداخت وجوه اعتبار و نه حتی دیرتر از تاریخ سررسید پرداخت وجوه اعتبار، مستحق بازپرداخت توسط

متقاضی می‌باشد.» (مقررات متحدالشکل تجاری، ۲۰۱۰، ۵۷۰)

در همین راستا می‌توانیم به رویه قضائی آمریکا نیز که همسو با همین قانون است، اشاره داشته باشیم. در پرونده نیو بران فیلز نشنال بنک به طرفیت او دی یون متقاضی ادعا کرد، گشاینده وقتی که از پرداخت وجه اعتبار امتناع نمودحق بازپرداخت خود را از دست داده است. طبق توافق بازپرداخت در بانک ملی شهر نیو بران فیلز متقاضی قبول نموده بود که در صورت پذیرش پرداخت توسط گشاینده، بازپرداخت را انجام دهد. بعد از امتناع گشاینده، دادگاه علیه بانک گشاینده و بنفع دی نفع اعتبار حکم داد. دادگاه نظر داد که بانک گشاینده برای ادعای حق بازپرداخت نیازی به اتکاء به توافقنامه بازپرداخت ندارد. اما می‌تواند به شق ۳ از بند ۱۱۴ ماده ۵ قانون متحدالشکل تجارت آمریکا سال ۱۹۶۲ که حق قانونی بازپرداخت علیه متقاضی را برقرار می‌نماید استناد کند (دولان، ۲۰۱۹، ۷۷).

در ایران حق بازپرداخت مطالبات بانکها ناشی از گشایش اعتبارات اسنادی و سایر خدمات و تسهیلات بانکی مستند به قانون الحاق دو تبصره به ماده ۱۵ اصلاحی قانون عملیات بانکی بدون ربا مصوب ۱۳۷۶/۱۱/۲۹ می‌باشد. رویه قضائی ایران نیز حاکی از پذیرش حق بازپرداخت بانک گشاینده اعتبار است. به طور مثال بانک م به عنوان بانک گشاینده اعتبار اسنادی علیه آقای م. الف به عنوان متقاضی گشایش اعتباراسنادی و آقای م. ر به عنوان ضامن متقاضی، دادخواستی به خواسته محکومیت تضامنی متقاضی و ضامن به پرداخت معادل ریالی باقی مانده اصل مبلغ اعتبارنامه به نرخ سررسید پرداخت به انضمام وجه

التزام قراردادی تاخیر در پرداخت مطالبات بانک به استناد پنج فقره قرارداد گشایش اعتبار اسنادی که وجه آن به ذینفع اعتبار پرداخت گردیده بود نزد شعبه ۳۸ دادگاه حقوقی تهران ثبت نمود. خواندگان در جلسه دادرسی حضور پیدا نکرده و لایحه ای نیز در مقام دفاع از خود به دادگاه ارائه ندادند. دادگاه پس از ملاحظه مستندات بانک و اینکه خواندگان دلیلی بر پرداخت یا براءت ذمه خود ارائه ندادند به استناد ماده ۱۵ قانون عملیات بانکی بدون ربا و ماده ۴۰۳ قانون تجارت و مواد ۵۱۵ و ۱۹۸ از قانون آیین دادرسی دادگاههای عمومی و انقلاب در امور مدنی خواندگان را به صورت تضامنی به پرداخت مطالبات بانک گشاینده اعتبار اسنادی شامل معادل ریالی اصل باقی مانده مبلغ اعتبارنامه به نرخ سررسید پرداخت و وجه التزام قراردادی طی دادنامه شماره ۹۵۰۹۹۷۲۱۶۰۳۰۰۶۰۴ مورخ ۲۳/۵/۱۳۹۶ در پرونده شماره ۹۵۰۹۹۸۲۱۶۰۳۰۰۵۷۵ محکوم نمود.

۵-۲. حقوق بانک گشاینده اعتبار اسنادی در برابر ذینفع

یکی از چالش‌های بانک گشاینده اعتبار اسنادی مواجه شدن با ذینفعی است که اسناد حمل یا کالای مغایر با شرایط اعتبارنامه ارسال می‌نماید. در این حالت بانک حقوقی را در برابر ذینفع تحصیل می‌نماید.

۵-۲-۱. حق رد اسناد حمل مغایر با شرایط اعتبارنامه و امتناع از پرداخت وجه اعتبار اسنادی

تعهد قطعی و برگشت ناپذیر بانک گشاینده اعتبار که مستقل از قرارداد پایه متقاضی و ذینفع و

همچنین قرارداد گشایش اعتبار فیمابین بانک و متقاضی است موجبات امنیت خاطر ذینفع برای دریافت وجه اعتبار را فراهم می‌نماید (هائو و زیائو، ۲۰۱۳، ۲۰۰). از سوی دیگر، خریداری که فرسنگ ها از مبداء ارسال کالاها فاصله داشته نیز باید این اطمینان خاطر را داشته باشد که کالاها توسط فروشنده بر اساس توافقات حاصله قبلی تهیه و به سوی مقصد ارسال گردیده است. برای دستیابی به این اطمینان تمهیدی اندیشیده شده که به موجب آن فروشنده باید اسنادی که حاکی از تهیه و ارسال کالا به مقصد خریدار می‌باشد را تهیه و از طریق بانک کارگزار به بانک گشاینده اعتبار اسنادی تحویل نماید. مهمترین اسناد در این زمینه صورتحساب تجاری، بارنامه، گواهی بازرسی و بیمه نامه است. در این میان بارنامه موید تحویل کالا به متصدی حمل و نقل و گواهی بازرسی حاکی از رویت آنها توسط شرکت بازرسی است (لیپتون، ۱۹۹۸، ۱۹۷۸). خریدار با ملاحظه این اسناد این اطمینان را بدست می‌آورد که کالاها مطابق با شرایط اعتبارنامه از ید فروشنده خارج و به مقصد خریدار ارسال گردیده است (دیک، ۱۹۸۱، ۲۴۲). فرآیند اعتبار اسنادی نیز بگونه‌ای است که برای ایجاد این اطمینان خاطر ضروری است که بانک نیز قبل از پرداخت وجه اعتبار اسناد حمل را بررسی نموده و پس از حصول اطمینان از مطابقت دقیق اسناد با شرایط اعتبار موافقت خود را با پذیرش اسناد و نهایتاً پرداخت وجه به ذینفع اعلام نماید. سوالی که در اینجا مطرح می‌شود این است که مفهوم انطباق دقیق اسناد چیست؟ بانکها چگونه باید این مطابقت اسناد را انجام دهند؟ و نهایتاً اینکه اجرای این اصل چگونه منتهی به ایجاد حق رد

اسناد و امتناع از پرداخت وجه اعتبارنامه برای بانک گشاینده می‌گردد؟

در زمان حاکمیت مقررات یو سی پی ۵۰۰ گوتریچ و مگراس (دو تن از نویسندگان انگلیسی) بر این باور بودند که طبق بندهای الف و ب ماده ۹ مقررات مذکور مسئولیت بانک گشاینده و بانک تایید کننده در قبال ذینفع وابسته به ارائه اسناد مصرح و مطابق آنها با شرایط و ضوابط اعتبار است. این مطلب اغلب انطباق دقیق خوانده شده است (گوتریچ و مگراس، ۲۰۰۱: ۱۷۶). ایده انطباق دقیق حاصل توسعه اصل عمومی حقوق نمایندگی است که یک نماینده زمانی مستحق بازپرداخت از موکل خود می‌باشد که عملکرد او مطابق دستورات موکل باشد. بند الف ماده ۱۳ یو سی پی ۵۰۰ نیز مقرر می‌داشت که بانک باید تمام اسناد تصریح شده در اعتبار را با یک توجه معقولی بررسی نماید. برای معلوم کردن اینکه صورت ظاهری اسناد مطابق با شرایط و ضوابط اعتبار می‌باشد یا خیر قبول مطابقت ظاهری اسناد با شرایط و ضوابط اعتبار باید بوسیله رویه‌های استاندارد بانکداری بین‌المللی که در این ماده منعکس شده است معین می‌شد. اسنادی که صورت ظاهری آنها با دیگر اسناد متناقض بود مطابق با شرایط و ضوابط اعتبار تلقی نمی‌گردید. تا زمانی که اسناد همانطور که توصیف شده‌اند باشند یا در صورت فقدان توصیف در تجارت مرسوم و متداول هستند هیچ وظیفه‌ای برای بانک نیست که آثار قانونی اسناد را قضاوت کنند یا اینکه بررسی نمایند آیا اهداف مشتریان انجام می‌شود یا خیر؟ بند الف ماده ۱۴ یو سی پی ۶۰۰ دلالت بر اصل انطباق دقیق اسناد دارد. این ماده بیان می‌دارد: «بانک تعیین شده‌ای که موافقت خود را اعلام کرده، بانک تایید کننده در صورت

وجود، همچنین بانک گشاینده باید اسناد ارائه شده را بررسی و صرفاً بر اساس صورت ظاهر اسناد مشخص کنند که آیا اسناد ارائه شده مطابق با شرایط اعتبار است یا نه.»

واژه «مراقبت معقول» برای بررسی مطابقت اسناد در نسخه یو سی پی ۶۰۰ حذف شده و به جای آن رویه‌های استاندارد بانکداری بین‌المللی جایگزین گردیده است. این ماده بعنوان یک قاعده کلی برای بررسی تمام اسنادی که تحت یک اعتبار ارائه شده‌اند اعمال می‌شود. مفهوم صورت ظاهر اسناد در این ماده اشاره به یک متن سند در مقابل ظاهر آن ندارد بلکه منظور مشاهده دقیق اطلاعات داخل یک سند به منظور معین کردن این مطلب است که آیا ارائه سند مطابق با رویه‌های استاندارد بانکداری بین‌المللی و اصول موجود در مقررات یو سی پی می‌باشد یا خیر؟

ماده ۱۴ از مقررات یو سی پی ۶۰۰ بیان می‌دارد به محض دریافت اسناد، بانک گشاینده یا بانک تعیین شده باید تعیین نماید که اسناد از لحاظ ظاهری مطابق با شرایط و ضوابط اعتبار می‌باشد یا خیر؟ اگر ظاهر اسناد مطابق نباشد بانک ممکن است از پذیرش اسناد خودداری کند. نیازی نیست که بانک برای هر نوع ابهام و موارد اختلاف تحقیق و بررسی نماید. این قاعده در پرونده جی اچ راینراند کامپانی لیمیتد به طرفیت هامبورز بنک لیمیتد بیان شده است. در این پرونده کالاهای موضوع اعتبار اسنادی بعنوان بادام زمینی کورومندل توصیف شده بودند. فروشنده بارنامه‌ای ارائه داد که کالاهای را بعنوان مغز بادام زمینی پوست کنده شده ماشینی توصیف کرده بود و یک صورتحساب بعنوان بادام زمینی کورومندل. دادگاه تجدیدنظر اینطور رای داد

اگرچه در تجارت مشهور است که این دو شرط همانند و یکسان می‌باشند اما بانک مستحق رد اسناد و امتناع از پرداخت می‌باشد به دلیل اینکه این واقعاً غیرممکن است که پیشنهاد داده شود که یک بانکدار از شرایط و رسوم و تشریفات هر یک از هزاران تجارتي که اعتبار اسنادی آنها را صادر و معامله می‌نماید مطلع باشد (چوآن، ۲۰۱۱، ۵۴۴).

نکته دیگری که در خصوص اصل انطباق دقیق اسناد قابل توجه می‌باشد این است که معمولاً در اعتبارات اسنادی دستور خریدار حاکی از دریافت مجموعه‌ای از اسناد با هم شامل بارنامه، بیمه نامه، گواهی بازرسی، سیاهه بازرگانی، گواهی مبدا، لیست بسته بندی، سند کرایه حمل و سایر اسناد در صورت لزوم از قبیل گواهی سلامت کالا می‌باشد. از طرفی برای تطابق اسناد در صورت فقدان دستورالعمل خاصی از طرف خریدار کافی است که در اجرای بندهای «ت» و «ث» ماده ۱۴ از مقررات یو سی پی ۶۰۰ این اسناد بصورت یک مجموعه مشخصات کالای مندرج در اعتبارنامه را بیان نماید و لازم نیست که در هر سند به تنهایی به استثناء سیاهه بازرگانی مشخصات کامل و دقیق کالاها درج شده باشد، اما لازم است که بین این اسناد نیز تناقض و مغایرتی با یکدیگر وجود نداشته باشد. ضمن اینکه اطلاعات مندرج در سند هنگام تطبیق با متن اعتبار، خود سند و رویه‌های استاندارد بانکداری بین المللی نیازی به تطبیق بند به بند ندارد. به عقیده برخی از حقوقدانان مانند پروفیسور اشمیتوف این ماده از مقررات یو سی پی اثر اصل انطباق دقیق را کاهش داده است (اشمیتوف، ۱۳۷۸، ۶۳۵) تا جایی که امروزه برخی به جای سخن گفتن از اصل انطباق کامل از انطباق قابل

قبول صحبت می‌نمایند (مافی و محسن زاده، ۱۳۹۴، ۳۱۲).

اصل انطباق دقیق اسناد در حقوق ایالات متحده آمریکا صراحتاً مورد پذیرش واقع و در ماده ۵-۱۰۹ قانون متحد الشکل تجارت اصلاحی ۱۹۹۵ (مقررات متحدالشکل تجاری، ۲۰۱۰، ۵۶۹) بدین شرح بیان شده است:

«به استثناء موارد دیگری که در ماده ۵-۱۰۹ بیان شده است یک گشاینده باید ارائه‌ای که بوسیله رویه استاندارد مشخص شده در بخش فرعی e این ماده معین شده و صورت ظاهری اسناد دقیقاً مطابق با شرایط و ضوابط اعتبار اسنادی می‌باشد را بپذیرد. به استثناء موارد دیگری که در ماده ۵-۱۱۳ بیان شده است و مگر اینکه با متقاضی توافق دیگری شده باشد یک گشاینده ارائه‌ای که بنظر نمی‌رسد منطبق باشد را باید رد کند.»

در حقوق ایران نیز به موجب بند ۱۸ از بخش اول مجموعه مقررات ارزی، بخشنامه ۶۰/۱۰۳۸-۱۳۹۰/۱۲/۱۴ بانک مرکزی ج.ا. اصل انطباق دقیق اسناد مورد پذیرش واقع گردیده است. به موجب این بند بانکهای گشایش کننده اعتبار اسنادی طبق مقررات یو سی پی ۶۰۰ موظف به بررسی مطابقت اسناد با شرایط اعتبارنامه گردیده اند. قسمت نخست این بند مقرر می‌دارد:

«بانکهای گشایش کننده اعتبار اسنادی طبق مقررات متحدالشکل اعتبارات اسنادی (UCP600) موظف به بررسی اسناد دریافتی ظرف مهلت ۵ روز بانکی بعد از روز ارائه اسناد و اعلام نظر مبنی بر قبول یا عدم قبولی اسناد پس از هماهنگی با خریدار به کارگزار می‌باشند.»

صورتیکه مغایرت ها مشمول بند ۳- ۱۸ از بخش اول مجموعه مقررات ارزی باشد و دینفع با وجود اعلام موارد مغایرت اسناد به ایشان تا قبل از سررسید اعتبار نسبت به ارسال اسناد مطابق با شرایط اعتبارنامه اقدامی بعمل نیاورد، حق امتناع از پرداخت وجه اعتبار اسنادی برای بانکهای گشاینده ایرانی تثبیت می گردد.

۵-۲-۲. حق طرح دعوی به طرفیت ذینفع متقلب

یکی از موضوعات مهم در حقوق اعتبارات اسنادی بحث تقلب است. تقلب ممکن است از طرف هریک از طرفین دخیل در اعتبار اسنادی با روش های مختلف همراه با ابعاد و آثار حقوقی متفاوتی صورت گیرد. سوالی که در اینجا مطرح می شود این است که ذینفع چگونه مرتکب تقلب می شود؟ بانک گشاینده اعتبار اسنادی برای خلاصی از تعهد قطعی برگشت ناپذیر خود در قبال ذینفع متقلب چه خواسته ای را باید از دادگاه مطالبه نماید؟ تحلیل صحیح بانک گشاینده برای متقاعد نمودن دادگاه به منظور صدور حکم له بانک چیست؟

اشخاص متقلب و دغل کار برای تصاحب وجوه کلان بنفع خود با طراحی قبلی از روش های پیچیده ای استفاده می نمایند. در حوزه اعتبارات اسنادی معمولاً این اشخاص اطلاعات جامعی از مقررات یو سی پی، قانون متحدالشکل تجارت آمریکا، ثالث با حسن نیت، تنزیل و واگذاری عواید اعتبار اسنادی، رویه قضائی دادگاههای ایران و کشور متبوع ذینفع اعتبار داشته و با همین اطلاعات برنامه ریزی های لازم را می نمایند. یکی از این روش ها، گشایش اعتبار اسنادی بصورت صوری است. به این نحو که متقاضی از

طبق این مقررره نحوه برخورد بانکهای گشاینده ایرانی با مغایرت اسناد طی ۳ حالت بیان شده است. حالت اول مواردی از مغایرت ها است که ظهنویسی و پرداخت وجه اسناد با قبول خریدار و پذیرش کلیه مسوولیت های مترتبه توسط وی امکان پذیر می باشد از قبیل اشتباه املائی و تایپی و مغایرت در آدرس خریدار و یا بانک. حالت دوم مواردی از مغایرت ها است که ظهنویسی اسناد منوط به درخواست وارد کننده و قبول کارگزار مبنی بر دریافت وجه اسناد پس از ارائه پروانه گمرکی ترخیص قطعی کالا مطابق شرایط اعتبار به بانک خواهد بود مثل موردیکه تاریخ یا مهر یا امضاء بارنامه مخدوش باشد و با استفاده از مانیفست و سایر مدارک تاریخ حمل قابل تشخیص نباشد. حالت سوم مواردی از مغایرت ها است که ظهنویسی اسناد و پرداخت وجه آنها مجاز نمی باشد مثل درج کالای مستعمل بجای کالای نو در هر یک از اسناد.

هر چند به موجب بند الف ماده ۱۶ از مقررات یو سی پی ۶۰۰ بانک گشاینده می تواند از پذیرش و معامله اسناد مغایر خودداری کند (علوی، ۲۰۱۶، ۳۰۱)، اما به جهت ایجاد سهولت در معاملات بین المللی، رویه بانکهای ایرانی بر این است که در اجرای بند پ همین ماده و با رعایت بندهای ۱ - ۱۸ و ۲ - ۱۸ بخش اول مجموعه مقررات ارزی موارد مغایرت طی اعلامیه ای به متقاضی و دینفع و بانک کارگزار اعلام تا چنانچه متقاضی با وجود مغایرت در اسناد حمل با قبول کلیه مسوولیت های مترتبه موافق پرداخت وجه اعتبار باشد، بانک گشاینده نسبت به پرداخت وجه اعتبارنامه اقدام نماید. در صورت عدم موافقت متقاضی مبنی بر پذیرش اسناد با مغایرت های ذکر شده در بندهای ۱ - ۱۸ و ۲ - ۱۸ و همچنین در

همان ابتدا اساساً قصد واردات کالا به کشور را نداشته و صرفاً موجبات گشایش اعتبار اسنادی و ایجاد تعهد قطعی برگشت ناپذیر بانک گشاینده را فراهم نموده و ذینفع نیز با تهیه اسناد حمل مزورانه یک مشت کالای بی ارزش را بجای کالای واقعی اعتبارنامه به مقصد گمرک خریدار ارسال و قبل از سررسید اعتبار، نسبت به تنزیل آن اقدام و به این ترتیب وجوه اعتبار اسنادی را تصاحب و سپس متواری می گردد. مشکل زمانی حاد می شود که وثایق کافی از متقاضی اخذ نشده و بانک امکان وصول مطالبات از متقاضی را ندارد یا اینکه برای وثایق نیز مدعی مالکیت صوری پیدا شده تا موجبات ابطال سند رهنی بانک را فراهم نمایند یا اینکه دعوی ورشکستگی صوری ثبت می گردد تا از مزایای حکم ورشکستگی برای فرار از پرداخت مطالبات بانک استفاده نمایند. اما، نکته اصلی در وقوع تقلب، ارسال اسناد حمل صوری و غیر واقعی توسط ذینفع است (سمنانی، ۲۰۱۹، ۲۱۴). به طور معمول اقدامات فریب کارانه فروشنده خارجی به یکی از دو روش انجام می گردد. در روش اول، فروشنده تمام اسناد اعتبار و از جمله پیش بها نامه (پروفرما)، گواهی حمل، بارنامه، گواهی بازرسی و بیمه نامه را جعل می کند. با قبول این اسناد توسط وارد کننده ناآگاه وجوه ارزی از کشور خارج و فروشنده به هدف متقلبانه خود نایل می شود. در روش دیگر، فروشنده اسناد اعتبار را به صورت اصیل و درست ارسال می کند ولی کالای وارده تقلبی است به گونه ای که از نظر اقتصادی به هیچ رو ارزش مقایسه با کالای اصیل را ندارد. این کار به طور معمول با تبانی فروشنده با یکی از شرکتهای نامعتبر بازرسی و یا حمل و نقل برای تعویض کالا انجام می گیرد. (وحیدی، ۱۳۹۴، ۱۶۶) در مورد اخیر، اسناد از لحاظ فیزیکی

و ظاهری کاملاً سالم و بی عیب و حتی مطابق با شرایط مندرج در اعتبارنامه می باشد. اما کالای ارسالی مشتی زباله بی ارزش است. به عبارت دیگر، اسناد حمل، پشتوانه ارزش کالای مندرج در اعتبارنامه نبوده و ارسال کالای بی ارزش بصورت مزورانه به طور صوری ارسال صحیح کالای اعتبار اسنادی را نشان می دهد. بحث ما در فرضی است که ذینفع فرصت لازم برای تنزیل اعتبار یا واگذاری عواید به شخص ثالث را پیدا ننموده است. با وجود عدم پرداخت وجه اعتبارنامه به دلیل وجود تعهد قطعی معمولاً بانکهای گشاینده چنانچه متقاضی نسبت به تامین وجه اعتبار پس از سررسید قرارداد خود با بانک اقدامی بعمل نیاورده باشد مبلغ اعتبار را جزء بدهی متقاضی در دفاتر مالی بانک ثبت می نمایند، ضمن اینکه سرنوشت مبالغ پیش دریافت و میان دریافت ها و وثایق ماخوذه از متقاضی تا تسویه حساب ایشان بلامتکلیف باقی می ماند. از طرفی ممکن است در همین وضعیت بانک با دعوی مطالبه وجه اعتبارنامه از سوی ذینفع مواجه گردد. به همین دلیل بانک گشاینده اعتبار اسنادی برای تعیین تکلیف وضعیت این دسته از اعتبارات ناگزیر از انجام اقدامات قانونی است. سوالی که در اینجا مطرح می شود این است که با وجود مواد ۴، ۵ و ۳۴ از مقررات یو سی پی ۶۰۰ حاکی از اصل استقلال اعتبار اسنادی، ویژگی معامله اسنادی بودن اعتبارات اسنادی و آثار این ویژگی از جمله نقش کم رنگ وجود یا عدم وجود کالا و ارزش کالا در فرآیند عملیات اعتبار اسنادی، بانک گشاینده اعتبار با چه مبنایی باید اقدامات قضائی خود را تحلیل نماید؟

چگونگی برخورد با تقلب در اعتبارات اسنادی در مقررات یو سی پی ۶۰۰ مسکوت بوده و به

مقررات داخلی کشورها واگذار شده است. (استوفله، ۱۳۸۷، ۲۹۱) ماده ۵-۱۰۹ از قانون متحدالشکل تجارت آمریکا اصلاحی سال ۱۹۹۵ میلادی حق امتناع از پرداخت بانک گشاینده در صورت ارائه اسنادی جعلی از سوی ذینفع در صورتیکه این امتناع از پرداخت، مغایر با حقوق شخص ثالث با حسن نیتی که بدون اطلاع از وقوع تقلب مستحق دریافت وجه اعتبارنامه باشد را به رسمیت شناخته شده است. از آن فراتر در ماده ۵-۱۱۰ از همین قانون، ذینفع عدم وقوع تقلب، جعل و تزویر در ارائه اسناد حمل را در برابر گشاینده تضمین نموده و ضمانت اجرای آن حق استرداد مبلغ پرداخت شده توسط گشاینده قرار داده شده است. (بناء نیاسری، ۱۳۹۵، ۴۰۱) این موارد حکایت از استثناء تقلب از اصل استقلال اعتبار اسنادی است. یعنی چنانچه ذینفع مرتکب تقلب و ارائه اسناد جعلی به گشاینده اعتبار اسنادی گردد حق دریافت وجه اعتبارنامه را از دست داده و حتی در صورت دریافت، مکلف به استرداد آن می‌باشد. این استثناء توسط قوانین و رویه‌های قضائی برخی کشورها مورد پذیرش و اجرا واقع گردیده است. بطور مثال در کشور چین به موجب قانون آیین دادرسی مدنی سال ۲۰۰۵، محاکم در برابر تقلب در اعتبارات اسنادی مجاز به صدور دستور تعلیق پرداخت و یا یک حکم دائمی مبنی بر توقف از پرداخت می‌باشند (گائو، ۲۰۰۷، ۱۰۸۴). در کشور انگلستان بانک گشاینده اعتبار در مواجهه با تقلب با تشخیص و صلاحدید خود پرداخت یا عدم پرداخت اعتبارنامه را انتخاب می‌نماید. در صورت تصمیم به پرداخت، این متقاضی است که برای اخذ حکم عدم پرداخت ناگزیر به طرح دعوی است. در صورت تصمیم بانک گشاینده اعتبار به عدم پرداخت، ذینفع اعتبار

برای طرح دعوی می‌تواند اقدام نماید. البته در این فرض لازم است که بانک وقوع تقلب را برای دادگاه ثابت نماید (علوی، ۲۰۱۶، ۷). سوال دیگری که در این زمینه مطرح است این است که آیا برای امکان استناد به قاعده تقلب به منظور ارتکاب تقلب در اسناد یا جعل و تزویر در اسناد علم ذینفع به متقلبانه بودن اسناد که مستلزم مباشرت یا مشارکت یا معاونت وی در ارتکاب عمل مادی تقلب است شرط می‌باشد یا آن که مطلق متقلبانه بودن اسناد مورد ارائه صرف نظر از هویت متقلب امکان استناد به تقلب را فراهم می‌کند؟ به عبارت دیگر، آیا قاعده تقلب مبتنی بر مفهوم و معیاری شخصی از تقلب است یا معیار تقلب معیار مادی و نوعی است؟ لازمه منطقی اعمال معیار شخصی برای تشخیص تقلب آن است که صرفاً ارتکاب تقلب از طرف ذینفع یا اشخاصی که مسئولیت فعل و ترک فعل آنها با ذینفع است استناد به تقلب را امکان پذیر می‌کند. بر عکس، در صورت اعمال معیار نوعی و مادی به منظور امکان اجرای قاعده تقلب صرفاً به متقلبانه بودن خود اسناد توجه می‌شود نه به فاعل تقلب. (بناء نیاسری، ۱۳۹۵، ۳۴۱) برخی دیگر نیز در تشخیص مفهوم و دامنه تقلب با مطالعه حقوق کشورهای خارجی اشاره به دو ضابطه شخصی و نوعی نموده‌اند. در کشورهایی که ضابطه شخصی را ملاک عمل قرار داده‌اند مثل انگلستان اثبات سونیت شخص متقلب لازم و ضروری است. اما در کشورهایی مثل آمریکا که بر اساس ضابطه نوعی عمل می‌کنند صرفاً به عملکرد متقلبانه توجه داشته و اثبات سونیت را در این زمینه لازم نمی‌دانند (بهارلو قره بلطاقی و جعفرزاده، ۱۳۹۸، ۱۳). به نظر می‌رسد برای رسیدگی قضائی انتخاب ضابطه نوعی مناسب‌تر

بوده و همین که ذینفع در ارائه اسناد حمل مرتکب ارائه اسناد صوری و غیر منطبق با شرایط اعتبارنامه گردد که به راحتی با جلب نظر کارشناس رسمی دادگستری در امور بازرگانی و گمرکی قابل احراز است، برای اثبات عدم استحقاق وی به دریافت وجه اعتبارنامه کفایت می‌نماید. اما، در حقوق ایران نیز بانک گشاینده اعتبار برای مقابله با ذینفع متقلب از پشتوانه حقوقی مناسبی برخوردار می‌باشد. حرمت اکل مال بالباطل مستخرج از آیه ۲۹ سوره نساء قرآن مجید، قاعده لاضرر، منع سوءاستفاده از حق مندرج در اصل ۴۰ قانون اساسی، منع دارا شدن بلاجهت مصرح در ماده ۳۰۱ قانون مدنی همگی حکایت از عدم استحقاق ذینفع متقلب برای دریافت وجه اعتبارنامه‌ای که ما به ازاء وجه اعتبارنامه یعنی اسناد حمل واقعی، صحیح و مطابق با شرایط اعتبار اسنادی را ارسال ننموده است کفایت می‌نماید. (بهارلو قره بلطاقی و جعفرزاده، ۱۳۹۸، ۲۱) با اثبات و تایید وقوع تقلب و تزویر در ارسال اسناد حمل از طرف ذینفع، تعهد قطعی برگشت ناپذیر بانک گشاینده اعتبار به دلیل اینکه این تعهد منوط به ارائه اسناد حمل صحیح منطبق با شرایط و ضوابط اعتبارنامه آن هم تا تاریخ معینی بوده منتفی گردیده و به این ترتیب با اثبات عدم ارسال اسناد صحیح تا بازه زمانی معین طبق شرایط و ضوابط اعتبارنامه، بانک از زیر بار سنگین مسولیت پرداخت وجه اعتبارنامه خلاصی می‌یابد.

هرچند رویه قضائی ایران در پذیرش دعاوی تقلب در اعتبارات اسنادی به دلیل فقدان نص صریح قانونی با مقاومت روبرو می‌باشد، ولی بعضاً احکامی در پذیرش این قبیل دعاوی مشاهده می‌شود. بطور مثال یک شرکت تعاونی به عنوان

متقاضی گشایش اعتبار اسنادی دادخواستی به خواسته ابطال دو فقره اعتبار اسنادی مدت دار به طرفیت یک شرکت بازرگانی به عنوان ذینفع اعتبار، شرکت حمل و نقل و بانک م به عنوان گشاینده اعتبار اسنادی ثبت نمود. خواهان در دادخواست تقدیمی ادعا کرد که ذینفع اعتبار کالایی به مقصد خریدار ارسال ننموده است. خواهان برای اثبات ادعای خود به دادگاه اعلام کرد که اسناد حمل ارائه شده توسط ذینفع به بانک کارگزار واقع در دبی مشتمل بر گواهی بازرسی کالای اعتبار به طور صوری و مزورانه صادرگردیده ضمن اینکه شرکت حمل و نقل مندرج در اسناد حمل نیز حسب استعلام بعمل آمده بیان داشته است که کالایی برای ذینفع اعتبار ارسال ننموده و گمرک مقصد نیز عدم ورود کالا به داخل کشور را طی مرقومه ای تایید نموده است. خواهان در ادامه بیان نمود با توجه به اینکه ذینفع کالایی ارسال ننموده، بنابراین مستحق دریافت ثمن قرارداد پایه که مقرر بوده است از طریق گشایش اعتبار اسنادی پرداخت گردد نمی‌باشد. به همین دلیل، درخواست صدور حکم مبنی بر ابطال اعتبارات اسنادی مورد نظر و آزاد سازی وثایق تودیع شده نزد بانک گشاینده اعتبار را نمود. در جلسه دادرسی ذینفع اعتبار و شرکت حمل و نقل حضور پیدا نکرده و لایحه‌ای نیز ارائه ننمودند. بانک گشاینده اعتبار در جلسه بیان داشت که بانک طبق مقررات یو سی پی صرفاً ظاهر اسناد را بررسی نموده که به علت مطابقت ظاهری اسناد حمل با شرایط اعتبارنامه اسناد حمل را برای ترخیص کالا به نام متقاضی ظهنویسی نموده است. شعبه ۲۲ دادگاه عمومی حقوقی تهران پس از استماع اظهارات طرفین حاضر در جلسه طی دادنامه شماره

۶. نتیجه

یکی از مهم‌ترین حقوق بانک گشاینده اعتبار اسنادی در برابر متقاضی گشایش اعتبار، ایفاء تعهدات قراردادی مبنی بر پرداخت کارمزدهای معین و بازپرداخت وجه اعتبارنامه در سررسید قرارداد می‌باشد. در آمریکا حق بازپرداخت گشاینده اعتبار اسنادی در قانون متحدالشکل تجاری آمریکا صراحتاً مورد شناسایی واقع گردیده است. در ایران هر چند قانون خاصی در مورد حق بازپرداخت بانک گشاینده اعتبار وجود ندارد. اما حق وصول مطالبات بانک ناشی از عموم تسهیلات و خدمات بانکی از جمله گشایش اعتبارات اسنادی به موجب قانون الحاق دو تبصره به ماده ۱۵ قانون عملیات بانکی بدون ربا مصوب سال ۱۳۷۶ به رسمیت شناخته شده است. به همین دلیل، بانک در صورت عدم بازپرداخت مطالبات توسط متقاضی، از طریق وثایق ماخوذه مثل اسناد رهنی، سفته و قراردادهای لازم الاجرا از مبادی قانونی برای وصول مطالبات خود اقدام می‌نماید. از سوی دیگر، بانک گشاینده اعتبار، اسناد و کالای موضوع اعتبارنامه را نیز از طریق صدور اسناد حمل به نام بانک گشاینده برای تحکیم وثایق به وثیقه خود درآورده تا عنداللزوم از محل فروش کالای اعتبار مطالبات خود را وصول نماید. اطلاع اقدامات قانونی برای وصول مطالبات یکی از معضلات بانک‌ها در خصوص گشایش اعتبارات اسنادی است. فرآیند گشایش اعتبار اسنادی به گونه‌ای است که پرداخت وجه اعتبارنامه منوط به احراز انطباق اسناد حمل با شرایط اعتبارنامه توسط بانک گشاینده اعتبار می‌باشد. در واقع بر اساس نظریه نمایندگی، بانک به نمایندگی از طرف متقاضی گشایش اعتبار نسبت به بررسی مطابقت اسناد اقدام می‌نماید. به همین دلیل

۹۱۰۹۹۷۰۲۲۸۲۰۱۰۹۹ مورخ ۱۷/۱۱/۱۳۹۱ در پرونده شماره ۹۱۰۹۹۸۰۲۲۸۲۰۰۶۲۴ این طور رای داد که با توجه به مدارک موجود در پرونده ثابت است که گواهی بازرسی کالا و بارنامه به طور غیر واقع تنظیم و فاقد هر گونه منشاء و اثر حقوقی است در نتیجه دادگاه دعوی خواهان را ثابت تشخیص و با وحدت ملاک ماده ۳۶۵ قانون مدنی و به استناد ماده ۳۰۱ و ۱۲۸۸ قانون مدنی و مواد ۵۱۹ و ۱۹۸ قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب در امور مدنی حکم بر ابطال دو فقره اعتبار اسنادی و استرداد وثایق ماخوذه توسط بانک گشاینده اعتبار به متقاضی صادر می‌نماید. ذینفع اعتبار در مقام تجدید نظرخواهی از حکم صادره اعلام نمود که اعتبارات اسنادی تحت حاکمیت مقررات یو سی پی می‌باشد. به موجب مقررات یاد شده پس از قبولی و تایید اسناد حمل توسط بانک گشاینده اعتبار، تعهد بانک قطعی و برگشت ناپذیر گردیده و به همین دلیل درخواست ابطال اعتبار اسنادی قابل پذیرش نمی‌باشد. شعبه ۱۲ دادگاه تجدیدنظر استان تهران با این استدلال که فلسفه گشایش اعتبارات اسنادی پرداخت مبلغ اعتبارنامه به ذینفع اعتبار در مقابل خرید کالا توسط متقاضی و ورود آن به داخل کشور می‌باشد. و در پرونده حاضر با توجه به محتویات پرونده از جمله نامه گمرک شهید رجایی بندر عباس ملاحظه می‌گردد که کالای موضوع بارنامه‌های اعتبار اسنادی به کشور وارد نگردیده و تجدیدنظرخواه دلیلی بر حمل کالا ارائه ننموده است. ضمن رد درخواست تجدیدنظرخواهی، دادنامه تجدیدنظر خواسته را به موجب دادنامه شماره ۹۳۰۹۹۷۰۲۲۱۲۰۰۷۴۴ مورخ ۱۳۹۳/۶/۲۴ تایید نمود.

۷. سهم نویسندگان

کلیه نویسندگان به صورت برابر در تهیه و تدوین پژوهش حاضر مشارکت داشته‌اند.

۸. تضاد منافع

در این پژوهش هیچگونه تضاد منافی وجود ندارد.

بانک زمانی مستحق بازپرداخت است که عملکرد او مطابق دستورات موکل باشد. لذا یکی از حقوق مهم بانک گشاینده اعتبار در برابر ذینفعی که نسبت به ارسال اسناد واقعی مطابق با شرایط و ضوابط اعتبار عمل ننموده، حق رد اسناد حمل و امتناع از پرداخت وجه اعتبارنامه است. یکی از مشکلات بانکها در این زمینه روبرو شدن با ذینفع متقلبی است که با سو استفاده از خصیصه اسنادی بودن اعتبارات اسنادی و اطلاع از اینکه بانک بدون توجه به وجود یا عدم وجود کالا صرفاً ظاهر اسناد را بررسی می‌نماید، اسناد مزورانه حاکی از ارسال صوری کالا تهیه و به قصد فریب به بانک گشاینده اعتبار ارائه می‌نماید. در واقع، این اقدام مزورانه یکی از نقاط ضعف مشکل آفرین برای بانکها در فرآیند گشایش اعتبار اسنادی است. در برخی از کشورها از جمله ایالات متحده آمریکا تقلب به عنوان استثنائی بر اصل استقلال اعتبار اسنادی از لحاظ قانونی به رسمیت شناخته شده و دینفع اعتبارنامه ضامن صحت اسناد و ارسال کالای اعتبارنامه مطابق با شرایط و ضوابط اعتبار تلقی گردیده است. به نحوی که در صورت کشف تقلب، دینفع متقلب مکلف به استرداد وجه اعتبارنامه به گشاینده اعتبار می‌باشد. اگرچه ابعاد حقوقی و کیفری تقلب در اعتبارات اسنادی به طور خاص در قوانین ایران مسکوت می‌باشد، اما با وجود این سکوت امکان اقدام قانونی علیه ذینفع متقلب با استفاده از عمومات قانونی مثل حرمت اکل مال بالباطل، منع سواستفاده از حق موضوع اصل ۴۰ قانون اساسی، قاعده لاضرر و منع دارا شدن بلاجهت مصرح در ماده ۳۰۱ قانون مدنی نزد محاکم وجود دارد.

منابع فارسی

ترجمه سعید حسنی، چاپ سوم، تهران، نشر میزان.

- مافی، همایون و محسن زاده، احمد (۱۳۹۴)، مقایسه اعتبارات اسنادی تجاری و تضمینی در حقوق تجارت بین الملل، مجله حقوق تطبیقی، دوره ۶، شماره ۱، صص ۳۰۱-۳۲۳.

- مصباح، محمد سعید و عالی پناه، علیرضا (۱۳۹۱)، واکاوی ابعاد فقهی- حقوقی ثبوتات، پژوهش نامه میان رشته ای فقهی، (پژوهشنامه فقهی سابق)، سال اول، شماره ۱، صص ۳۱-۶۰.

- نیک فرجام، کمال (۱۳۹۱)، رهن و وثیقه اسناد براتی در حقوق ایران و انگلیس، فصلنامه دیدگاه های حقوق قضایی، شماره ۵۷، صص ۲۰۵-۲۳۴.

- وحیدی، غلامحسین (۱۳۹۴)، شناخت تعهد ارزی وارد کنندگان کالا و خدمات در حقوق ایران، چاپ اول، تهران، موسسه مطالعات و پژوهش های حقوقی شهر دانش

منابع انگلیسی

- Alavi, Hamed, (2016), *Comparative Study of Issuing Banks Obligations Towards Beneficiary of the Letter of Credit Under UCP and English Law*, Hasanuddin Law Review, Vol.2, Issue.3, P P 289-31

- استوفله، ژان، (۱۳۸۷)، تقلب در اعتبار اسنادی تجاری، اعتبارنامه تضمینی و ضمانتنامه مستقل بانکی، ترجمه ماشاله بناء نیاسری، مجله حقوقی بین المللی، سال بیست و پنجم، شماره ۳۹، صص ۲۹۱-۲۹۸.

- اشمیتوف، کلایو ام، (۱۳۷۸)، حقوق تجارت بین الملل، جلد دوم، چاپ اول، ترجمه بهروز اخلاقی و دیگران، تهران، انتشارات سمت.

- بناء نیاسری، ماشاله (۱۳۹۵)، حقوق اعتبارات اسنادی، تجاری و تضمینی، جلد دوم، چاپ اول، تهران، موسسه مطالعات و پژوهش های حقوقی شهردانش.

- بهارلو قره بلطاقی، جواد و جعفر زاده، سید قاسم (۱۳۹۸)، مفهوم و دامنه تقلب در اعتبارات اسنادی، مطالعه تطبیقی در حقوق انگلستان، آمریکا، ایران و فقه، فصلنامه پژوهش های فقه و حقوق اسلامی، سال پانزدهم، شماره پنجاه و پنج، صص ۱۱-۳۰.

- دلشاد معارف، ابراهیم (۱۳۹۳)، مبانی فقهی و حقوقی قبض در عقد رهن، مجله مطالعات فقهی و فلسفی، سال پنجم، شماره ۱۸، صص ۷-۲۸.

- لنگریچ، رینهارد (۱۳۹۴)، اعتبارات اسنادی در حقوق تجارت بین الملل،

- Bankers, Commercial Credits*, Taylor and Francis Group Publication, Eight Edition
- Hao, Yan & Xiao, Ling,(2013), *Risk Analysis of Letter of Credit, Based on Principles of Independence and Strict Compliance*, International Journal of Business and Social Science, Vol.4, No.9, P P 199-209
 - Ibrahim, Maan Abdulqader & Abdullah AL-Rawe, Marwah Firas,(2021), *Legal Regulation of Banking:(The Documentary Credit as a Case Study)*, Linguistics Antverpiensia, Issue1,P P 644-660
 - Leary, Fairfax, JR & Ippoliti,R. Michael,(1987), *Letter of Credit: Have We Fully Recovered from Three Insolvency Shocks?* University of Pennsylvania Journal of Business Law ,Vol. 9:4, P P 595-647
 - Lipton, D, Jacqueline, (1998), *Documentary Credit Law and Practice in The Global Information Age*, Fordham International Law Journal, Vol.22, Issue.5, P P 1972-1990
 - Semnani, Roya, (2019), *The Mechanism of Letter of*
 - Alavi, Hamed, (2016), *Remedies to Fraud in Documentary Letters of Credit: A Comparative Perspective*, EU Agrarian Law, Vol.4, No. 1, P P 1-13
 - Carr, Indira & Stone, Peter,(2018), *International Trade Law*, Routledge, Sixth Edition
 - Chuah, C.T, Jason,(2011), *Law of International Trade*, Sweet & Maxwell, South Asian Edition
 - Commentary On UCP600,(2007), *Article by Article Analysis by The UCP600 Drafting Group*, ICC Publication, NO.680
 - Deak, A, Nicholas, (1981), *Letters of Credit (Documentary Credit)*, New York Law School , Journal of International and Comparative Law, Vol.2, Issue.2,P P 229-252
 - Dolan, F, John,(2019), *The Law of Letters of Credit, Commercial and Standby Credits*, Vol.1, An A.S. Pratt, Publication, Fourth Edition
 - Gao, Xiang, (2007), *The Fraud Rule in Law of Letters of Credits in the P.R.C*, The International Lawyer, Vol.41, No.4, P P 1067-1090
 - Gutteridge ,H.C & Megrahs, Maurice ,(2001), *Law of*

Credit, Mehr Kalam
Publication, First Edition

- The American Law Institute
,Uniform Commercial Code,
(2010), National Conference
of Commissioners on Uniform
State Law, Official Text and
Comments

